

РОЗДІЛ I

Дискурсознавство. Текстологія

УДК 811. 111" 42 (043. 3)

О. А. Бабелюк – доктор філологічних наук, професор
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Новизна постмодерністського текстотворення крізь призму постмодерністської поетики

*Роботу виконано на кафедрі германських мов
та перекладознавства ДДПУ ім. Івана Франка*

У статті проаналізовано особливості текстотворення постмодерністського художнього тексту крізь призму постмодерністської поетики, розглянуто поняття полістилістичності з позиції міждисциплінарного підходу, визначено стильову домінанту постмодерністського художнього тексту.

Ключові слова: постмодерністське текстотворення, постмодерністська поетика, полістилістичність, стильова домінанта.

Бабелюк О. А. Новизна постмодерністського текстообрання с точки зрення постмодерністської поетики. В статье анализируются особенности текстообразования постмодернистского художественного текста с точки зрения постмодернистской поэтики, рассматривается понятие полистилистичности с позиции междисциплинарного подхода, определяется стилевая доминанта постмодернистского художественного текста.

Ключевые слова: постмодернистское текстообразование, постмодернистский художественный текст, полистилистичность, стилевая доминанта.

Babelyuk O. A. New Peculiarities in the Process of Postmodern Text Formation From the Point of View of Postmodern Poetics. The article deals with the main new tendencies in the process of postmodern text formation from the point of view of postmodern poetics. It also focuses on the notion of polystylistics from the point of view of interdisciplinary approach. The article also focuses on the main stylistic feature of postmodern literary text.

Key words: postmodern text formation, postmodern literary text, postmodern poetics, polystylistics, stylistic feature.

*«Щоб зберегти постмодерністський текст, його
неоднозначність, читач мучиться підозрами, що кожен
рядок тексту приховує інші утаєні значення. Слова,
замість того, щоб промовляти, приховують неказане.
Читач виявляє якесь очевидне значення і тут таки
впевнюється, що воно несправжнє, недостаточне,
бо остаточне значення лежить десь глибше. А коли він
знову начебто його виявив, то згодом стає певен,
що і воно несправжнє, і так до нескінченності.
Програє той, хто, прочитавши текст, з впевненістю
каже: «Я зрозумів».
(У. Еко «Поміж автором і текстом»)*

Постановка наукової проблеми та її значення. Теорія творення художнього тексту, незважаючи на відсутність кінцевого методологічного оформлення, ґрунтується на досягненнях поетики як галузі дослідження художньої семантики і структури. Ґрунтовний аналіз праць із поетики постмодернізму [3; 5; 6; 8] дає підстави твердити, що з позицій епістемології постмодерністська поетика

інтегрує стилістику, наратологію, семіотику, а постмодерністський художній дискурс осмислюється як «знакова діяльність, робота і гра» [3], тобто як *безперервний* процес конструювання знаків.

Термін «постмодерністська поетика» у нашому дослідженні вживається двоюко. У широкому розумінні *постмодерністська поетика* – це наука про специфіку родів, видів, стилів та напрямів постмодернізму як окремого жанру теоретико-літературних студій, а також засоби та принципи побудови нелінійного постмодерністського художнього тексту як художнього цілого. У вузькому розумінні *постмодерністську поетику* розглядаємо як сукупність виразово-зображальних засобів, мовностилістичних і композиційно-стилістичних прийомів, що віддзеркалюють лінгвопоетологічні особливості постмодерністського художнього тексту.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Під *полістилістикою* в літературознавстві розуміють жанрове розмаїття аж до порушення літературних канонів та перелицювання традиційних засобів поетики, що зумовлює нові параметри постмодерністської літератури [5; 6; 63; 8; 12], сюжетну непередбачуваність і незавершеність, неакцентованість ролі автора, інтермедіальність та інтертекстуальність, активізацію ролі читача, відсутність ідеологічної мети.

У постмодерністській поетиці вільно співіснують різні літературні форми без чітко визначеної жанрової диференціації. Серед них *детективна, фантастична, містична, історична, філософська* проза, що представлена есе, оповіданнями, новелами, повістями, романами. Це незвичайні, рухомі гібридні жанрові утворення, побудовані на міжжанровій дифузії, міжродовому взаємопроникненні, жанровій інтеграції та диференціації. Аналізуючи сучасну прозу, В. Луков уводить поняття «жанрова генералізація» і визначає художню творчість ХХ століття як літературу «культурного запиту» [13, 146]. Під *жанровою генералізацією* мають на увазі процес поєднання, стягування жанрів для реалізації нежанрового (проблемно-тематичного) загального принципу [13, 146]. Отож, базовою ознакою постмодерністської літератури вважаємо *полістилістичність*, коли кожен окремий авторський художній текст слугує поєднанням різностильових елементів.

Аналіз сучасних наукових праць із проблем побудови постмодерністського твору цілком на часі, адже наявні теоретичні концепції часто ґрунтуються на різних підвалинах – і лінгвальних, так і позалінгвальних. Філологи, філософи, герменевти в процесі вивчення принципово нової тектоніки постмодерністської літератури кінця ХХ ст. – ХХІ ст. широко обговорюють питання про механізми творення таких художніх творів, які виражають специфіку цієї нової літератури [1, 12; 4; 5; 6; 8].

Метою цієї статті є вивчення особливостей текстотворення постмодерністського художнього тексту в площині полістилістичності.

Окреслена мета передбачає розв'язання наступних завдань:

– уточнити зміст понять «постмодерністської поетика» та «полістилістика» з позиції міждисциплінарного підходу;

– визначити стильову домінанту постмодерністського художнього тексту;

– схарактеризувати інтермедіальність як особливий тип внутрішньотекстових взаємозв'язків у постмодерністському творі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасні лінгвопоетика і стилістика, перебуваючи під потужним впливом «ситуації постмодерну» [7, 35], теж характеризуються новими тенденціями у витлумаченні механізмів творення постмодерністського художнього тексту. Новизна постмодерністського текстотворення полягає у проектуванні постструктуралістського світогляду на класичну стилістику [1, 5]. Гетерогенний, нелінійний характер постмодерністського художнього тексту знаходить свій вияв у *полістилістичності*, навмисній імітації сучасного «гіперемоційного» (до певної міри шизофренічного) мислення [1, 5] за допомогою і класичних стилістичних прийомів, і достатньо новітніх, серед яких: техніка коміксів, колажу, монтажу, інтертексти, цитати, поєднання в одному творі телеграфно-шизофренічного, репортажно-телеграфного та інших стилів.

У постмодерністській поетиці формальною, стильовою домінантою [7, 23] постмодерністського художнього тексту стає *полістилістичність*, яку розглядають у чотирьох ракурсах: 1) як взаємодію різних художніх систем: античних, східних, біблейських; 2) як змішання жанрів і жанрових форм; 3) як суміш цитат та алюзій, що відображають «цитатне мислення»; 4) як поєднання відмінних стилів: образного, науково-технічного, документально-публіцистичного.

Змішування жанрів та жанрових форм як своєрідна полістилістична практика постмодерністського текстотворення виявляється в тому, що в постмодерністському творі автор часто виходить за

межі стилізації: імітує інші жанри (наприклад, детектив в романі «Ім'я троянди» У. Еко), поєднує різні жанрові форми, відкриваючи нові жанрові комбінації (наприклад, суміш казки, еротичної повісті, екзистенціалістського роману у творі Д. Бартельмі «*Snow White*» («Білосніжка»), для яких невід'ємними рисами стають фрагментарність і колажність. Незалежно від того, як саме автор визначить жанр свого твору, роман («*Snow White*» («Білосніжка») Д. Бартельмі), епістолярний роман («*Letters*» («Листи») Дж. Барта), серія пов'язаних між собою текстів («*Lost in the Funhouse*» («Той, що заблукав у кімнаті сміху») Дж. Барта), есе («*The Dao of Pooh*» Б. Гоффа), оповідання, хоча за формою це частина речення («*Sentence*» («Речення») Д. Бартельмі) або пронумерований список ста текстових уривків («*Glass Mountain*») («Скляна гора») Д. Бартельмі), будь-який постмодерністський художній текст є текстом без ієрархії, усі фрагменти якого автономні та самодостатні, а тому взаємозамінні і можуть читатися у довільному порядку. Отож, аналізуючи ці мобільні стильові утворення, можна осмислити сутність поліморфної природи сучасної прози – «гротескно яскраву суміш образів, точок зору і лексики, що юрмиться на поверхні, задоволеній з того, що вона лише поверхня без глибини значень» [4, 102].

У межах постмодерністської поетики відбувається не лише інтеграція різних жанрів і стилів, а й поєднання кодів, знаків та символів різних мистецтв, що отримало назву «взаємодія різних видів мистецтва» [2, 150; 6; 8]. У філософії, мистецтвознавстві, літературознавстві та мовознавстві останніх десятиліть ХХ ст. поряд із поняттям «інтертекстуальність» (відношення на рівні однорідних і різнорідних текстів) у працях Х. Петрі, Т. Адорно, Ц. Брауна в 50–60-х рр. ХХ ст. з'явилося поняття «інтермедіальність» (О. Хансен-Леве).

Інтермедіальність розуміють як взаємодію різних видів мистецтва через запозичення засобів виразності одним видом мистецтва в іншого. У вузькому сенсі інтермедіальність – це особливий тип «внутрішньотекстових взаємозв'язків у художньому творі, заснований на взаємодії художніх кодів різних видів мистецтва» [2, 153]. У ширшому сенсі інтермедіальність передбачає творення цілісного «поліхудожнього простору в системі культури (чи створення художньої “метамови” культури)» [2, 53].

Варто зауважити, що, з семіотичної точки зору, будь-які знакові системи є рівноправними засобами передачі інформації (слова поета, лінії художника, звуки музиканта, організація об'ємів архітектором). Кожна із цих знакових систем підпорядкована своїм правилам, особливому коду, що складає мову того чи іншого виду мистецтва. Проте всі ці мови разом формують «велику мову» культури будь-якого конкретного історичного періоду [5]. Тому в системі інтермедіальних відношень відбувається взаємодія різних семіотичних кодів, але не на семіотичному рівні, а на смислово-

Слід розмежовувати поняття інтертекстуальності та інтермедіальності. Так у системі інтертекстуальних відносин зв'язки вибудовуються усередині одного семіотичного ряду [2, 152], на відміну від інтермедіальності, що увібрала широкий, стихійний міжвидовий спектр численних ризоматичних зв'язків різних семіотичних рядів.

Взаємодія кодів різних мистецтв є однією із знакових стилістичних особливостей постмодерністського художнього тексту. Саме інтермедіальність постмодерністського нарративу через оповідну фрагментарність та хаотичність віддзеркалює специфіку постмодерністського письма.

Висновки. Новизна постмодерністського текстотворення полягає в проектуванні постструктуралістського світогляду на класичну стилістику. Поширення загальних нових позицій постмодернізму як літературної течії сприяли розвитку специфічної, нестандартної манери постмодерністського текстотворення, що знайшло свій вияв у полістилістичності, тобто навмисній імітації сучасного «гіперемоційного» мислення за допомогою як класичних стилістичних прийомів, так і достатньо новітніх, серед яких: техніка коміксів, колажу, монтажу, інтертексти, цитати, поєднання різних стилів. Тому формальною, стильовою домінантою постмодерністського художнього тексту стає полістилістичність.

Перспективи подальшого дослідження. Беззмістовність будь-якої комунікації, і художньої в тому числі, стала причиною численних проблем, пов'язаних з інтерпретацією сучасних постмодерністських художніх текстів. У цьому аспекті важливим видається вивчення поліфонічності автора, наратора / нарататора в постмодерністському художньому тексті, виявлення стилістичних маркерів його інтертекстуальної та неоміфологічної багатосвітовості, що, своєю чергою, веде до амбівалентності постмодерністського світосприйняття.

Список використаної літератури

1. Бабелюк О. А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми : монографія / О. А. Бабелюк. – Дрогобич : ТзОВ «Вимір», 2009. – 296 с.
2. Баррі Пітер. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Баррі Пітер ; Пер. з англ. О. Погинайко ; наук. ред. Р. Семків. – К. : Смолоскип, 2008. – 360 с.
3. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косиков. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – 626 с.
4. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / Илья Петрович Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 255 с.
5. Луков В. А. Жанры и жанровые генерализации / В. А. Луков // Проблемы филологии и культурологии. – 2006. – № 1. – С. 141–148.
6. Lewis B. Postmodernism and literature // The Routledge Companion to Postmodernism / ed. by S. Sim. – London and New York, 2001. – P. 121–133.
7. Lyotard J.-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge [1979], trans. Geoffrey Bennington and Brian Massumi. – Manchester : Manchester University Press, 1984. – 110 p.
8. Marshall B. Teaching the postmodern: Fiction and theory / Brenda K. Marshall. – New York : Routledge, 1992. – 287 p.
9. Rangno E. V. R. Contemporary American Literature: 1945-Present / ed. by J. Phillips. – New York, NY : Facts On File, 2006. – 96 p.

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.

УДК 81'22:81'42

I. M. Baybakova – PhD, associate professor Lviv Polytechnic National University;

O. L. Hasko – PhD, associate professor, Lviv Polytechnic National University

Positive thinking, positive language, positive discourse

The article is written at the Department of Foreign Languages of LPNU

The article deals with some aspects of the theory and research of positive thinking by means of positive language and positive discourse and the corresponding impact on obtaining favourable outcome in cognition process.

Key words: positive thinking, language, discourse, cognition process.

Байбакова І. М., Гасько О. Л. Позитивне мислення, позитивна мова, позитивний дискурс. У статті розглянуто деякі аспекти теорії та дослідження позитивного мислення засобами позитивної мови й позитивного дискурсу та відповідного впливу на досягнення бажаного результату процесу пізнання.

Ключові слова: позитивне мислення, мова, дискурс, процес пізнання.

Байбакова И. М., Гасько А. Л. Позитивное мышление, позитивный язык, позитивный дискурс. В статье рассматриваются некоторые аспекты теории и исследования позитивного мышления посредством позитивного языка и позитивного дискурса и соответствующего влияния на достижение желаемого результата процесса познания.

Ключевые слова: позитивное мышление, язык, дискурс, процесс познания.

The importance of the problem. The theory and research of positive thinking being of interdisciplinary character belong to the sphere of professional interests of specialists in sociology, psychology, linguistics, management etc.

The main body and the results obtained. The study is focused on the correlation existing between positive thinking and favourable results by means of positive phrasing and language forming proper communication environment which finally leads to the expected success.